

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Stress, trauma en relaties vanuit een levensloopperspectief

Symposium ter gelegenheid van de oratie van prof. dr. mr. Elisa van Ee
[Nijmegen, 21 september 2022]

Beatrijs Lens-van den Berg

De senaatszaal in het academiegebouw van de Radboud Universiteit Nijmegen vormt het decor van het symposium 'Stress, trauma en relaties vanuit een levensloopperspectief'. Aan de muren statige portretten van hoogleraren, en in die traditie vindt dit symposium plaats, georganiseerd ter ere van de oratie van Elisa van Ee. Zij is onderzoeker, systeemtherapeut, klinisch psycholoog, hoofdopleider psychotherapie, lid van de Wetenschapsadviescommissie van de NVRG en meester in de rechten. Op 1 mei 2021 werd zij benoemd tot bijzonder hoogleraar *developmental psychotraumatology*. Maar liefst negen mensen zullen spreken over de kracht van relaties vanuit diverse onderzoeksgebieden.

Rolf Kleber, emeritus hoogleraar psychotraumatologie aan de Universiteit Utrecht, is dagvoorzitter. Kleber begint met de actualiteit. Bij ingrijpende gebeurtenissen leggen de media nadruk op traumatisering, alsof elke vluchteling of veteraan een ptss heeft. Maar dat beeld klopt niet. De meeste mensen herstellen van ingrijpende gebeurtenissen en verlies en komen erbovenop. De sociale omgeving blijkt daarbij cruciaal. We kunnen traumatisering en herstel daarom alleen begrijpen in de context van de sociale verbanden waarin we leven.

Voor Tom van Mierlo, psychiater, ademt Van Ee de herstelgedachte, innovatie en positieve psychologie. Zij beziet trauma en herstel in de triade cliënt, familie en professional. Een belangrijk geluid in 'de ggz',

die te veel uitgaat van klachten en diagnoses, en te weinig gericht is op de mens als geheel in zijn context. Hij benadrukt het belang van haar hoogleraarschap waarin klinisch werk en onderzoek nauw met elkaar verweven zijn in het proces van continue verbetering van traumabehandelingen.

Hij wordt gevolgd door Hedwig van Bakel, bijzonder hoogleraar aan Tilburg University. In sneltreinvaart loodst ze ons door onderzoek naar hechting en in het bijzonder de (co-)regulatie van emoties, het reguleren. Uit onderzoek na 9/11 blijkt dat de impact van ingrijpende stressoren op jonge kinderen voor een groot deel bepaald wordt door de mogelijkheden van ouders te blijven co-reguleren. Van Bakel onderstreept hoe belangrijk het is om ouders onder stress maximaal te ondersteunen, als bescherming tegen transgenerationale overdracht van trauma.

'Ik werk in een gestolen land', zo opent Eva Alisic, hoofddocent trauma en herstel bij kinderen aan Monash University in Australië haar lezing. Zij deed onderzoek naar gezinsgevolgen van partnerdoding. Uit haar onderzoek blijkt hoe belangrijk het is om allereerst te luisteren naar de nood en dilemma's van deze kinderen en gezinnen, bijvoorbeeld wanneer besluiten genomen moeten worden over contact met de dader-ouder. Ze toont een aangrijpend videofragment waarin Katheryn, wier vader haar moeder vermoordde, vertelt over de spagaat tussen haar woede over de moord op haar moeder en haar verlangen naar vaders' liefde. Alisic zoekt naar onderzoeksmethoden waarmee recht wordt gedaan aan ieders uniciteit en naar de complexiteit van gezinsinteracties en mechanismen die ten grondslag liggen aan de reacties van kinderen en gezinnen op trauma.

Hierna vervolgt Roy Otten, hoogleraar

aan de Radboud Universiteit, de dag met zijn lezing: 'Anders gekeken naar disruptieve relaties en de gevolgen daarvan.' Vygotsky indachtig over de functie van taal en conversatie doet hij onderzoek naar de impact van taal tussen jongeren. Als jongeren onderling positief spreken over cannabis en alcohol, blijkt dat sterk voorspellend voor een diagnose middelengebruik tien jaar later, net als negatief spreken over de andere sekse voorspellend is voor een seksueel delict. In onze behandelingen en preventie moeten we daarom meer oog hebben voor sociale relaties en hoe jongeren onderling spreken. Is er ook iets positiefs te melden? Zeker! Humor onder jongeren is beschermend tegen latere ontwikkeling van depressie.

Johan Karremans, hoogleraar aan de Radboud Universiteit, geeft een boeiende lezing over mindfulness in relaties en het welbevinden van partners. Een teken des tijds is dat de lat voor relaties hoog ligt, maar feit is dat er geen ideale partner bestaat. Mindful partners zijn tevredener met hun relatie. Zij merken positieve aspecten en momenten meer op en door een niet-oordelende attitude zijn zij minder geneigd om negatief te reageren. Zelfs als slechts een van beide partners mindfulness beoefent reduceert dat al relationele stress.

De lezing 'Stress en trauma vanuit een intergenerationeel perspectief' is van Lenneke Alink, hoogleraar aan de Universiteit Leiden. Het blijkt dat omgevingsfactoren bij ouders en gezinskenmerken (zoals scheiding) meer voorspellend zijn voor mishandeling dan intergenerationele overdracht en erfelijkheid. Positieve sociale relaties zijn erg belangrijk om negatieve effecten van kindermishandeling tegen te gaan. Tegelijkertijd zijn slachtoffers van kindermishandeling vaak minder goed in staat om die positieve relaties aan

te gaan en steun te ontvangen. Met deze wetenschap doet Alink nu onderzoek naar optimale ondersteuning van ouders die zelf mishandeling meemaakten.

Peter van der Velden, hoogleraar aan Tilburg University, deed onderzoek naar de mentale gezondheid na rampen en sociale steun onder spoorpersoneel na suïcides. In tegenstelling tot wat de media ons voor spiegelen, is er geen lineair verband tussen gebeurtenis en psychische klachten. Het blijkt dat maar liefst tachtig tot vijftientig procent van de slachtoffers al klachten had voor de gebeurtenis. Van die groep met (premorbid) klachten ontwikkelt slechts een deel ernstige ptss. Het ontbreken van sociale steun die aansluit bij de behoeften van het slachtoffer geeft risico voor het ontwikkelen van ptss-klachten. Ik denk terug aan de inleiding van Kleber die benadrukte dat heel veel mensen herstellen en dat zicht op deze veerkracht wordt ondermijnd door de berichtgeving.

De laatste spreker van het symposium is de Zwitserse professor Andreas Maercker (Universiteit Zurich) die via beeldbelverbinding zijn korte lezing geeft. Naast het ontbreken van steun benoemt hij ook dat gevoelens van schuld, schaamte en isolatie van invloed zijn op de ernst van de ptss-klachten, terwijl adequate erkenning door de sociale omgeving juist leidt tot minder symptomen. Zijn systemisch sociaal-interpersoonlijk model voegt een interpersoonlijk perspectief toe aan bestaande modellen om reacties op traumatische stress te verklaren.

De dag besluit met de oratie *Nieuw licht – Naasten als hoekpunt voor herstel na trauma*. Van Ee neemt ons mee naar Centraal-Afrika waar zij sprak met vrouwen die slachtoffer waren van geweld en verkrachting. Een jong meisje van achttien vertelde dat zij niet kon praten met anderen over

wat zij meegemaakt had. Maar dat hoefde ook niet. Het besef dat ze dagelijks naast andere vrouwen stond die hetzelfde meemaakten, naast hen in de kerk zat en onderdeel is van deze gemeenschap, gaf haar de kracht om door te gaan. Dat wierp voor Van Ee nieuw licht op wat zij tot dan toe geleerd had. Niet de toegankelijkheid tot therapie was belangrijk voor dit meisje, maar wel wie haar naasten waren. De oratie verbindt moeiteloos kennis over gehechtheid, de impact van traumatisering op innerlijke werkmodellen en de impact van trauma op naasten. Ook zij benoemt dat naasten een wezenlijke rol spelen in het herstel na traumatische ervaringen. Waarom wordt dat nog nauwelijks vertaald naar interventies voor getraumatiseerde mensen waarin naasten, het gezin en/of de gemeenschap bij het herstel betrokken worden? Met haar leerstoel wil

ze bijdragen aan het beantwoorden van deze vraag.

Wat kan ik hier nog aan toevoegen? Lang niet alles vandaag was nieuw. Dat is niet erg, want al het gepresenteerde onderzoek werpt een helder licht op de relevantie van systeemtherapie: ons vermogen oog te hebben voor ieders perspectief, te helpen verbinden en de kracht van de relaties als uitgangspunt nemen voor ons doen en laten als behandelaar.

Beatrijs Lens van-den Berg is gz-psycholoog en systeemtherapeut bij het Helen Dowling Instituut, psychologische zorg bij kanker. E-mail: blens@hdi.nl.

Literatuur

Ee, E. van (2022). *Nieuw licht – Naasten als hoekpunt voor herstel na trauma* [Oratie]. Radboud Universiteit.

Bewegen tussen geweld, conflict en trauma – Work in progress

Georganiseerd door Interactie-Academie [Antwerpen, 30 september 2022]

Amaryllis Janzing

Op 30 september vierden we de pensionering van Kris Decraemer. Zij is al achttwintig jaar werkzaam als onvermoeibare en veelzijdige pionier aan de Interactie-Academie. Haar collega's staken handen en hoofden bijeen en organiseerden een kleurrijke en veelzijdige studiedag op een fijne locatie. Het aanbod bestond uit zes originele en creatieve workshops gegeven door medewerkers van de Interactie-Academie, twee lezingen rond seksueel geweld en een ludiek poppentheater. Iedereen kreeg de kans om elke workshop bij te

wonen. Dit gaf de gelegenheid om te proberen van een breed gedachtegoed, en soms te hunkeren naar een iets diepere duik in Decraemers omvangrijke werk.

De Blikfabriek was een prima locatie om ons te laten ervaren hoe context ertoe doet en hoe je er creatief mee aan de slag kunt gaan. In onbruik geraakte objecten en materialen migreren er ongewoon door ruimte en tijd en zorgen voor een verrassend betekenisveld. De organisatie was onthaland, gezellig en gaf de boodschap dat je het, zelfs met thema's die vooral doen denken aan doffe ellende, ook plezierig mag maken.

De workshop 'Hoog conflict scheidingen – Werken met de ouders of de kinderen?' onder begeleiding van Lies Vandenberghen en Loes Maes riep op om stil te staan bij de verschillende noden van kinderen dan wel van ouders die bij een echt-